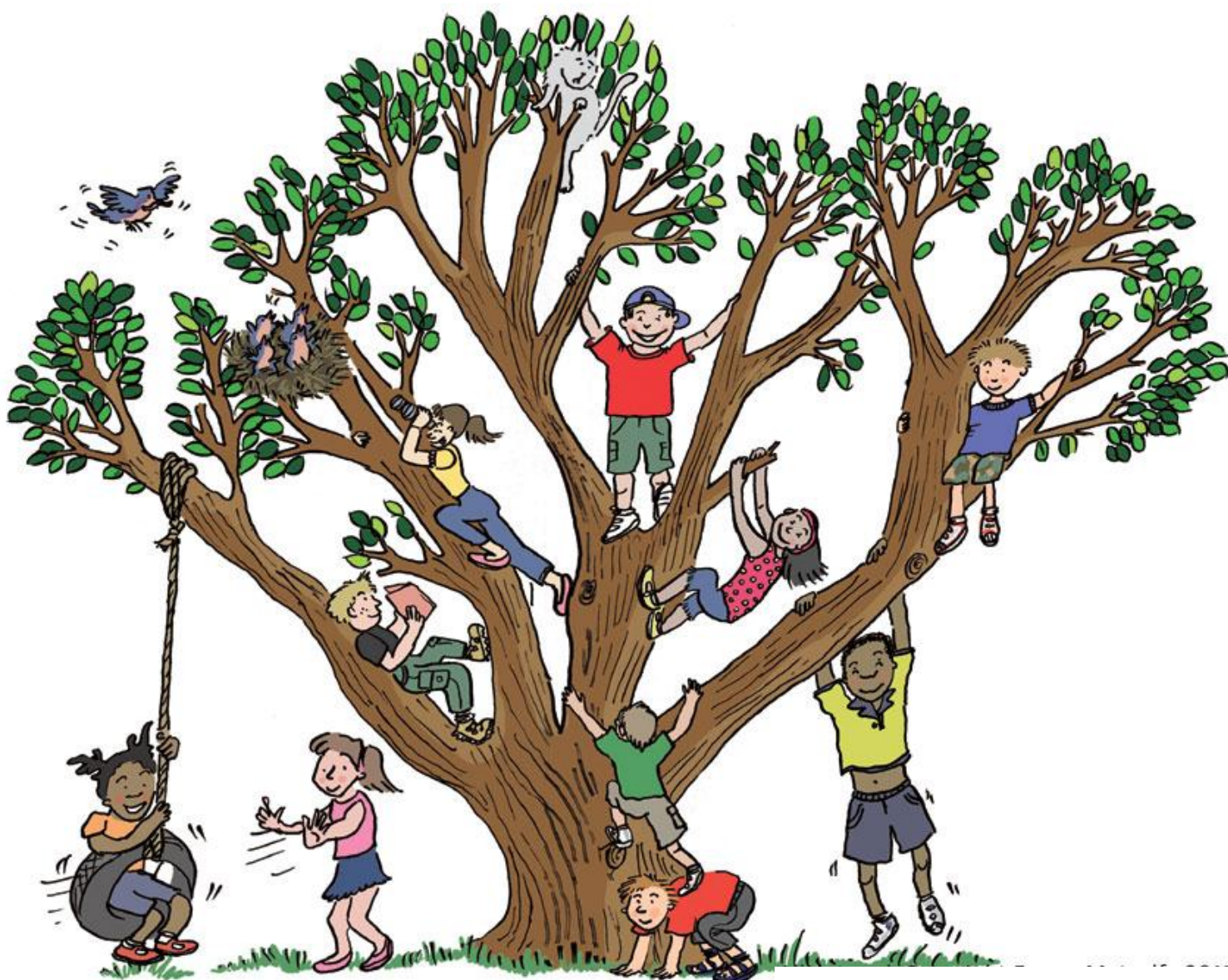

העץ הוא גם אילן

שם: _____

פיתה: _____

הגדרות

חפשו במלון את פרוש המלים הבאות:

עץ

אילן

מהו ההבדל בין עץ לאילן?

הצומח בשירות האדם

האדם מפיק תועלת רבה ממינים רבים של עצים. נעשה שמוש בעץ עצמו, בפרי העץ, ובתוצרים אחרים המופקים מהעץ בעודו צומח, בנוסף משמש העץ לאחר פרידתו כחומר גלם. בכל אלה נעסק להלן.

לאחר קריאת הקטעים, כתבו, מהם השמושים של העץ או הצומח?

שמות ילדים

חשבו על שמות ילדים שאתם מכירים הלקוחים

מעולם הצומח: שמות של עצים, של פרחים ושל שיחים.

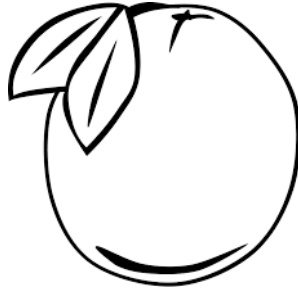
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

עץ נולד

הכסף לא צומח על העצים, אבל...

אם הייתם צריכים לחשב על עץ דמיוני, המצמיח פרי בהתאם לתכונה שהייתם רוצים לחזק בעצמכם או ערך שהייתם רוצים לנהוג לפיו, על איזה "פרי" הייתם חושבים?

מדרש תמונה

התבוננו הציור שלפניכם.

תארו מה אתם רואים, אלו מחשבות עולות לכם בעקבות הציור?

העץ במסורת ובדת

ברבים מספורי התנ"ך נזכרים עצים.

זהו את העץ ו/או את הספור בכל אחד מהמקרים שלפניכם:

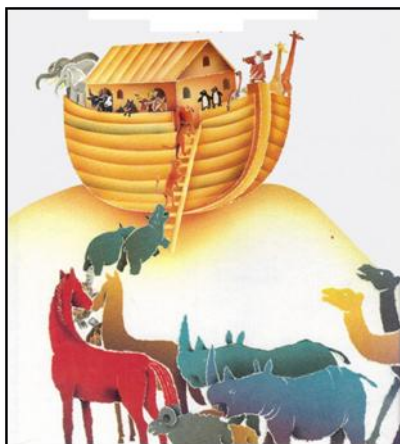

"טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא

לעינים ונחמד העץ להשפיל"

(ספר בראשית, פרק ג', פסוק ו').

"עשה לך תבת עצי גפר, קנים

תעשה את התבה..."

(ספר בראשית, פרק ו', פסוק י"ד).

מִשָּׁה נִצְטוּהָ לָקַחַת אֶת מִטּוֹת נְשִׂאֵי הַשְּׁבָטִים וּלְכַתֵּב שְׁמוֹ שֶׁל כָּל נָשִׂיא עַל מִטָּהּ. עַל מִטָּה שֶׁבֶט לְוִי יִכְתֹּב אֶת שְׁמוֹ שֶׁל אֶהְרֹן. מִשָּׁה הִנִּיחַ אֶת הַמִּטּוֹת לִפְנֵי ה' בְּאֹהֶל הָעֵדוּת. הִתוּצָאָהּ: לְמַחֲרָת, בָּבוֹא מִשָּׁה אֶל אֹהֶל הָעֵדוּת, רָאָה שֶׁפָּרַח מִטָּה אֶהְרֹן וְנִכְרַ בּוֹ פְּרִי הַשָּׂקֶד. כָּל יִשְׂרָאֵל רָאוּ כִּי פָּרַח מִטָּה אֶהְרֹן, וּבִכְדּוֹ הוֹכִיחַ כִּי אֶהְרֹן הוּא שֶׁנִּבְחַר ע"י ה' לְתַפְקִידוֹ.

"וַיְהִי מִמַּחֲרָת, וַיָּבֹא מִשָּׁה אֶל-אֹהֶל הָעֵדוּת, וַהֲנִה פָּרַח מִטָּה-אֶהְרֹן, לְבֵית לְוִי; וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵץ צִיץ, וַיִּגְמַל שָׂקָדִים" (במדבר י"ז, כ"ג).

בְּחַג הַמּוֹלָד מְצַיֶּנֶת הַדָּת הַנוֹצְרִית אֶת הַלֵּדָת יֵשׁוּ. חַג הַמּוֹלָד בְּמַתְכָּנַת הַחֲגִיגָתוֹ כּוֹלֵל הַצָּבָת עֵץ מְקֻשֵּׁט וּמוֹאָר שֶׁהוּא מְנַהֵג שְׁמֻקּוּר בְּגֶרְמָנִיָּה. הָעֵץ, שֶׁהוּא עֵץ יֶרֶק - עַד, מְסַמֵּל הַשְּׂרָדוּת בַּחֲרֹף הַקָּשָׁה, וְהָאוֹרוֹת הַמְקֻשָּׁטִים אוֹתוֹ מִיִּצְגִים אֶת הָאוֹר וְהָאֵשׁ שֶׁאֵפִינוּ אֶת חֲגִיגוֹת הַחֲרֹף בְּתַקוּפָה הָעֵתִיקָה. הָעֵץ הַמְדוּבָר הוּא:

העץ בסמלים ובדגלים

העתיקו את שמו של העץ מתחת לסמל / הדגל.

סמל ערב הסעודית

סמל ארגנטינה

סמל ישראל

דגל לבנון

דגל קנדה

מחסן: עץ דקל, עץ זית, עץ מייפל (אדר), עץ ארז, עץ אציל (דפנה)

השָׁפָה צוֹמַחַת

השָׁנָה, תשע"ה, היא שְׁנַת שְׁמִטָּה וְלָכֵן נִחְגַּג הַחֹדֶשׁ אֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאִילָנוֹת, ט"ו בְּשֶׁבֶט, לֹלֵא נְטִיעוֹת. הָעֵצִים, הַשִּׁיחִים וְהַשְּׂדוֹת מַעֲנִיקִים לָנוּ לֹא רַק נוֹף יָפֶה וּפְרוֹת מְזִינִים, אֲלָא גַם דִּרְכֵי בְטוּי בְּשָׁפָה.

הָבָה נִצְמִיחַ מַלִּים עַל הָעֵץ!
שִׁבְּצוּ אֶת הַמַּלִּים, צְרוּפֵי הַמַּלִּים וּבְטוּיִים בַּמְקוֹמוֹת מִתְאִימִים בַּעֵץ.

מַחֲסֵן: כִּפְתוֹר וּפְרַח, זְמוּרָה, אָגוֹז קֶשֶׁה לַפְצוֹת, פְּרִי עֵטוֹ, הַכָּה שָׂרֵשׁ, עֵלֶה נֶדֶף, סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים, טְפוֹל שָׂרֵשׁ, יָרֵד לְשָׂרֵשׁ הָעֵנָן, בּוֹל עֵץ, עֵץ אוֹ פֶלֶי, לָרֶדֶת מִהָעֵץ, בָּצֵק עֲלִים, שָׂרִיג, פְּרַח טִיס, שָׂרֵשׁ רְבוּעִי, שְׂגִשֵּׁג, פְּרַח, צֶמַח.

****הַיְהוּדוֹת, הַחוּסֵי שְׁנַת שְׁמִטָּה הוּא שָׁמָּה עַל הַשָּׁנָה הַשְּׂמִיטָה כִּכֵּל שְׂבַע שָׁנִים. הַשָּׁנָה הַזֹּאת מֵצוּה עִם יִשְׂרָאֵל לִשְׁבֹּת מִחֲלָק גְּדוֹל מִהַמַּלְאָכוֹת בְּשָׂדוֹת חֻקְלָאִיִּם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּלְהַפְקִיר אֶת הַפְּרוֹת לְכָל הָאֶמְצִינִי לְקוֹטֶפֶת.**

שקדייה - שמו העממי של השקד

שקד - עץ נשיר בעל פרחים לבנים או ורודים, ובמרכזם צבע ארגמני. מהפרחים מתפתח פרי גלעיני מוארך וקטן בעל קליפה עבה שיש לפצחה.

שְקָדִיָה

המלה שְקָדִיָה מקורה בשירי הילדים העבריים של תחילת המאה העשרים. המלה הופיעה בשני שירי ילדים ידועים: האחד הוא השיר "לשנה טובה שְקָדִיָה" של לוי קיפניס משנת 1920; השני והמוכר יותר הוא השיר "השְקָדִיָה פורחת" של ישראל דושמן (ראו מסגרת). לוי קיפניס גם שלב את ה"שְקָדִיָה" בדמיון במחזה שכתב לילדים. ככל הנראה לוי קיפניס הוא שחדש את המלה, אבל השיר "השְקָדִיָה פורחת" הפך להיות מכר ואהוב בצבור עד היום, ושיר זה הוא כנראה האחרון להפצה של המלה.

מעניין לציין, שהשרש ש.ק.ד, בנוסף על המשמעות המכרת היום של עבודה קפדנית, קיים כבר במקרא ושם יש לו פרוש של שמירה ושל התעוררות.

השקדיה פורחת / ישראל דושמן

השְקָדִיָה פורחת,
ושמש פז זרחת.
צפרים מראש כל גג
מבשרות את בוא החג:

ט"ו בשבט הגיע – חג האילנות!
ט"ו בשבט הגיע – חג האילנות

**שקידה: חריצות ומסירות המושקעים במילוי משימה. שקד:
העץ מקדים "להתעורר" והוא העץ הראשון שפורח בסוף
החורף, לכן נחשב לחרוץ והמסור שבין העצים.**

משימות בעקבות קריאה:

1. מה שמו של העץ בתמונה? שקד או שקדיה?

2. מצאו בקטעים שלפניכם: מהו שקד?

3. מה מקורה של המלה שקדיה?

4. המלה "שקדיה" מופיעה בשני שירי ילדים, אלו הם?

האחד: -----

השני: -----

5. מהו שרש המלה שקדיה? -----

כתבו 3 מלים עם שרש זה.

6. פִּרֹשׁ הַמִּלָּה מִבְּשָׁרוֹת בְּשִׁיר "הַשְּׁקִדָּה פּוֹרַחַת" הוּא:

א. בְּשָׁר

ב. מְבִיא יְדִיעָה טוֹבָה

ג. שָׁר

ד. שֵׁם בְּסִיר.

7. שְׁרַשׁ הַמִּלָּה מִבְּשָׁרוֹת הוּא:

א. ב.ש.ר. ב. ר.ב.ש ג. ש.ב.ר

כְּתֹבוּ 2 מְלִים עִם שְׁרַשׁ זֶה.

8. א. העֲתִיקוּ מִן הַשִּׁיר 3 פְּעָלִים.

ב. הִפְכוּ אֶת הַפְּעָלִים לְצוֹרֶת רְבִים זָכָר.

9. בְּשִׁיר כְּתוּב: "וְשָׁמַשׁ פֶּזַז זוֹרַחַת".

הִקִּיפוּ אֶת הַמִּשְׁפָּט שֶׁבּוֹ לא מתאים לְכַתֵּב אֶת הַמִּלָּה פֶּזַז.

א. אֲבֵא אֲחֵל לְדָנִי חֲלוּמוֹת _____.

ב. הִתְנַהְּגוּת טוֹבָה יִקְרָה מִ _____.

ג. דָּנָה בְּקִשָּׁה מֵרֹנִי שֶׁיָּבִיא לָהּ _____ גְּדוּלָּה.

תשבץ תפוזת

ש	ק	ד	י	י	ה	א	ב
ג	ס	ת	ו	ו	נ	י	ת
ד	ה	מ	ח	ר	ו	ב	ו
ז	כ	ר	ח	ט	ר	י	כ
ל	ל	מ	נ	ס	י	ע	פ
צ	נ	ק	ר	ש	ת	ת	א
ת	י	נ	ו	מ	ל	ח	ב
ג	ת	ד	ה	ו	ז	ח	ט

שקדנית

אדומה ויפה
ככלה

עץ תמיר

פורחת בסתיו

פריו דומה
לחרב

שמה מהמילה
נור - אש

צהובה כמו
חלמון

סדרו מחדש את המשפטים
המבולבלים:

א. פרחו, הגשם, לאחר, שהפרחים,
בגנה, ראה, סמי.

ב. נטעו, של, הילדים, מפתה ג',
שתילים, ארו, עצי.

הקף בכל רצף מלים את
המילה יוצאת הדפן:

א. נתן, נטעתי, נטיעות, נטע.

ב. שתיל, תליש, שתל, שותלת.

ג. צמח, צומח, צמחוני, צרח.

ד. חופרים, חדירה, חפירה, חפר.

ה. נוטט, נוטף, נבט, נביטה

סיכום

למדנו שהשקדייה הוא שם עממי לעץ השקד.
בשל פריחתו המוקדמת הוא הפך לסמל טו בשבט ונכתבו לכבודו שירי ילדים.

השקד, הוא השם הרשמי של השקדייה.

הוא קיבל את שמו מהשורש: ש.ק.ד.

כי הוא שקדן (חרוץ ומסור) ופורח ראשון, מבין העצים - בסוף החורף.

לשמות צמחים רבים: עצים ופרחים,

יש משמעות שבאה משורש ומשפחת מילים.

השורש מורכב משלושה עיצורים.

משפחת מילים בנויה על השורש

ולמילים השותפות בה, יש קרבה במשמעות שלהן.

העץ באמנות

וינסנט ואן גוך
פריחת עצי האפרסק, 1888

ראובן דובין, עצי זית ורימונים

ארכימבולדו, חורף

אילן יוחסין

אילן הייחוסין מתאר את יחסי הדורות במשפחה באמצעות הקשרים המשפחתיים.

כשם שלילן יש שרשים, גזע, ענפים, עלים ופרות,

כך אנו מדמים את סבינו או הורי - סבינו לשרשים, את הורינו לגזעים וענפים ואותנו לפרות, שבבוא היום יצמיחו אילן משלהם.

הדור הראשון מיצג ע"י סבא וסבתא.

הדור השני מיצג ע"י ההורים: אמא ואבא.

הדור השלישי מיצג ע"י הנכדים

אילן המשפחה – אילן היוחסין

אילן יוחסין / חגית בנזימן

תמיד, כשסבא מסביר לי מראש
מי האנשים שאני אמור לפגוש –
מי דוד של אבי ומי של אמי,
למי יש בן-דוד ומי זה מי,
מי קרוב באמת – מי קרוב בערך
אני שוכח הכל
באמצע הדרך.
לכן הוא ציר לי ציור עם שמות
של כל הדודים ושל כל הדודות,
של כל האחים ושל כל הגיסים
ושם הציור הוא "אילן יוחסין".

המשפחה שלי היא כמו עץ עתיק, נושן.
סבא וסבתא, משני הצדדים, הם הגזע היציב והחזק.
ילדיהם – **הורג, דודי ודודותיי** –
הם הענפים הראשונים באילן (בעץ), ענפים בוגרים,
שהצמיחו **ענפים רבים**, אותנו – **הילדים**.
כהורינו, גם אנחנו נגדל ונהיה לענפים חזקים,
ובבוא הזמן נצמיח ענפים חדשים.
כך נמשיך את שושלת המשפחה גם בדורות הבאים.

משימות בעקבות קריאה.

1. מהו אילן יוחסין?

2. מי נכלל במשפחה מצמצמת?

3. מי נכלל במשפחה המרחבת?

4. בשיר מדמים את המשפחה לחלקי העץ. התאימו בין דמוי חלקי העץ למשפחה.

חלקי העץ	המשפחה
עץ עתיק נושן	
גזע יציב וחזק	
ענפים ראשונים	
ענפים רכים	

5. מצאו בשיר 5 חרוזים

6. העתיקו 3 פעלים בעבר, ו - 3 פעלים בעתיד.

פעלים בעבר	פעלים בהווה

7. "כהורינו, גם אנחנו נגדל ונהיה לענפים חזקים, ובבוא הזמן

נצמיח ענפים חדשים."

א. הקיפו את התארים במשפט.

ג. הקיפו: האות כ במלה "כהורינו" משמעותה:

נגוד כמו כזה זמן

8. ספרו, מה אתם הכי אוהבים לעשות עם המשפחה המצמצמת?

9. מהו לדעתכם התפקיד החשוב ביותר של המשפחה, הסבירו.

